

Borås Högskola

Kurs 11SLU

Genrer och texttyper

Sagor

Inledning

Jag har valt att göra denna fältuppgift med eleverna i min egen klass. Vi har sedan skolstarten i höstas arbetat med ett tema som handlar om sagor. Eftersom jag har en åk 1-2-3 är det viktigt att vi arbetar med detta på många olika sätt och med olika verktyg. Dessutom har eleverna kommit väldigt olika långt i sin utveckling så det är extra viktigt att eleverna får visa på flera olika sätt vad de har lärt sig. Det kan upplevas problematiskt att det är ett stort spann på eleverna och att en del elever i åk 1 inte har lärt sig att läsa och skriva än. För att lösa detta har vi arbetat gemensamt med hela klassen, i åldersblandade grupper och enskilt.

Varför ska vi jobba med olika genrer och texttyper? Att lära eleverna läsa och skriva tillhör en självklarhet i svenskämnet, men det har visat sig att våra elevers resultat i olika undersökningar, som t.ex. PIRLS har blivit sämre sedan 1992. Man kan se det på det sätt att våra elever har jobbat mest med att läsa och skriva berättande texter, eftersom de har svårare med t.ex. faktatexter. I Lgr 11 kan man läsa i syftestexten att eleverna ska få möjlighet att lära sig att skriva olika typer texter. De ska få lära sig att använda olika sorters medier när de skriver. Eleverna ska också få lära sig att bearbeta sina texter. Detta är en kompetens som man behöver ha med sig i kommande livet. (Kommentarmaterial till kursplanen i svenska, 2011, s 8).

Utifrån detta har jag lagt upp jobbet med detta tema. Klassen är ny för mig och det är första gången de jobbar med scaffolding och cirkelmodellen, därför har jag valt att koncentrera mig på den berättande genrer. Inom denna genre finns både den återgivande och den narrativa, och det är den sistnämnda som uppgiften kommer att handla om. Just den narrativa genren är den vanligaste i skolan och det känns som det är ett ämne som eleverna har lätt att ta till sig vilket är positivt när man startar med ett nytt arbetssätt. Johansson & Sandell Ring (2010, ss. 82-95) har gett mig flera tankar och idéer till hur jag skulle kunna lägga upp mitt arbete. För att få in olika sorters medier så använder vi olika digitala lösningar. Det är också första gången klassen övar på att bearbeta sina texter, vilket jag tycker är viktigt att de får börja med så tidigt som möjligt.

I vår nuvarande kursplan i svenska framgår det i syftestexten att elevernas läs- och skrivintresse ska stärkas av undervisningen.

"Undervisningen ska stimulera elevernas intresse för att läsa och skriva på svenska. Genom undervisningen ska eleverna ges möjlighet att utveckla kunskaper om hur man formulerar egna åsikter och tankar i olika slags texter och genom skilda medier. Undervisningen ska även syfta till att eleverna utvecklar förmåga att skapa och bearbeta texter, enskilt och tillsammans med andra. Eleverna ska även stimuleras till att uttrycka sig genom olika estetiska uttrycksformer. Vidare ska undervisningen bidra till att eleverna utvecklar kunskaper om hur man söker och kritiskt värderar information från olika källor" (Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011, (Lgr 11) 2011, s 222)

Idag läggs mycket fokus även på textforskningen, och det skrivs mycket mer om genrer än vad det gjorde tidigare. Det är ju inget nytt att man kan skriva i olika genrer, därför kan man fråga sig varför det pratas så mycket om det just nu. En förklaring kan vara att man idag arbetar mer i teman i skolan, och flera ämnen vävs in. Eleverna ställs då inför flera olika typer av texter som de ska förstå, samt kunna skriva om med egna ord. En annan förklaring kan vara att den mängd av olika sorters texter som finns idag är enorm. Det gäller i många typer av media (Garme, 2010, ss. 48-49).

Att använda cirkelmodellen i arbetet med elever har jag inte gjort tidigare. Det ska bli intressant att se hur det fungerar och vilka tankar det väcker för det fortsatta arbetet med skrivandet i klassen. Om man tittar på vad genrepdagor säger visar det sig att jobba på detta sätt gör eleverna mer medvetna om hur man använder språket och då blir det lättare för eleverna att lära sig språket. För att eleverna ska få kunskap om hur man använder språket behöver läraren undervisa och visa på olika modeller enligt den genrepdagoriska modellen. De behöver få lära sig hur varje enskild genre är uppbyggd och hur den fungerar. Läraren och eleverna behöver också få ett gemensamt språk för att eleverna ska förstå (Johansson & Sandell Ring, 2010, s. 25).

När man ska lära sig olika skrivstrategier och har detta i tanken är det viktigt att tänka på att eleverna inte lär sig genom att bara sitta och skriva egna berättelser. De måste få vägledning

hur man går tillväga och även exempel på hur en text kan se ut, liksom exempel på texter av olika kvalitet. För att få denna kunskap måste läraren alltså undervisa i hur man gör.

Samma mönster kan man se om man tittar på aktuell läsforskning där man trycker mycket på att man måste lära eleverna olika lässtrategier för att de ska få läsförståelse. Det räcker inte med att de sitter och läser själva i sina böcker. Det gäller att få eleverna aktiva och få dem att förstå hur de ska gå tillväga. Det gör man genom att läraren undervisar i hur man kan göra. Det krävs mycket av läraren till en början men sedan blir eleverna mer självgående när de lärt sig modellen (Westlund, 2009, s. 35).

Pedagogisk planering

Jag har utgått från denna pedagogiska planering i jobbet med eleverna.

Pedagogisk planering för ämnet svenska - Sagor

Period: 38-46

Lärare: Ulrica Elisson Grane

Planering för arbetsområde "Sagor", åk 1-3

Under v. 38-46 kommer vi att arbeta med arbetsområdet Sagor. I det här arbetsområdet kommer du att få utveckla dina kunskaper om vad en saga är och hur man kan arbeta vidare med en text. Du kommer att ges förutsättningar att utveckla din läsning, ditt skrivande och att tala och lyssna.

När vi är klara med området så förväntas du förstå hur en sagotext är uppbyggd, kunna berätta en egen saga och göra en saga tillsammans med andra, kunna se hur text och bilder kan höra ihop när man skriver, kunna berätta en saga med en början, ett innehåll och ett slut, veta hur en text kommer till, känna till att det finns olika sorters sagor, hur man kan jobba vidare med texten och kunna göra en saga i Photo Story.

Följande mål i ämnet ligger till grund för arbetsområdet/Förankring i kursplanen:

Syfte:

- Urskilja språkliga strukturer och följa språkliga normer.
- Formulera sig och kommunicera i tal och skrift

Kunskapskrav i åk 3:

- Genom att kombinera sina texter med bilder kan eleven förtydliga och förstärka sina budskap.
- Dessutom kan eleven utifrån givna frågor ge enkla omdömen om sina egna och andras texter samt utifrån respons bearbeta och förtydliga sina texter på ett enkelt sätt.
- Eleven kan skriva enkla texter på dator.
- De berättande texter eleven skriver har tydlig inledning, handling och avslutning.
- Genom att kombinera sina texter med bilder kan eleven förtydliga och förstärka sina budskap.

Centralt innehåll åk 1-3

- Strategier för att skriva olika typer av texter med anpassning till deras typiska uppbyggnad och språkliga drag. Skapande av texter där ord och bild samspelar.
- Enkla former för textbearbetning, till exempel att i efterhand gå igenom sin text och göra förtydliganden.
- Att skriva på dator.
- Berättande texter och poetiska texter för barn från olika tider och skilda delar av världen. Texter i form av rim, ramsor, sånger, bilderböcker, kapitelböcker, lyrik, dramatik, sagor och myter. Berättande och poetiska texter som belyser människors upplevelser och erfarenheter.
- Berättande texters budskap, uppbyggnad och innehåll. Hur en berättande text kan organiseras med inledning, händelseförlopp och avslutning samt litterära personbeskrivningar.
- Texter som kombinerar ord och bild, till exempel film, interaktiva spel och webbtexter.

Uppgifter för bedömning:

- Du kommer att få berätta och skriva sagor ensam, i grupp och tillsammans i hela klassen.
- Du får rita och måla bilder som passar till alla sagor du är med och gör.
- Den sagan som ni skriver i gruppen kommer ni att få hjälpas åt att jobba vidare med så att texten blir bättre.
- I samarbete med din grupp ska ni få göra er saga i Photo Story och visa för klassen.

Undervisning:

För att du ska ha möjlighet att lära dig det här, kommer vi att läsa och skriva olika sagor, både själv och tillsammans med andra. Du kommer att få göra bilder till sagorna.

Vi kommer att samtala om vad som är speciellt för sagor, hur texterna är uppbyggda och vilka ord och uttryck man använder.

Vi kommer också att läsa upp era färdiga sagor. Du kommer tillsammans med några kompisar att få presentera en saga med hjälp av Photo Story.

Bedömningsmatris:

	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3
Hur du kan berätta en egen saga och en saga tillsammans med andra	Du kan berätta en egen saga och en saga tillsammans med andra, som har en början, där det händer något och som sedan har ett slut. Det är lite svårt att förstå vad som händer i sagan och det är inte så mycket beskrivning med.	Du kan skriva en egen saga och en saga tillsammans med andra, som har en början, där det händer något och som sedan har ett slut. Man förstår vad det är som händer i sagan och det är lite mer beskrivet.	Du kan skriva en egen saga och en saga tillsammans med andra, som har en början, där det händer något och som sedan har ett slut. Det är lätt att förstå vad som händer i sagan och det är mer beskrivet.
Hur du kan berätta vad en saga är	Du kan berätta vad en saga är.	Du kan berätta vad en saga är och vet några ord som är speciella för sagor.	Du kan berätta vad en saga är där speciella ord som hör till sagor ingår, samt känner till att det finns olika sorters sagor som folksagor och konstsagor. Du vet också skillnaden på dessa sagor.
Hur du kan få din saga att höra ihop med bilder.	Du ritat bilder till din egen saga som nästan hör ihop med texten.	Du kan på ett enkelt sätt rita bilder till din egen saga så att text och bild hör ihop.	Du kan på ett tydligt och noggrant sätt rita bilder till din saga så att text och bild passar bra ihop.
Hur du kan jobba vidare med texten.	Du känner till att du kan jobba vidare med din berättelse, men vet inte riktigt hur du ska göra.	Du känner till att du kan jobba vidare med din berättelse och kan göra det när någon visar hur man ska göra.	Du kan utifrån olika tips jobba vidare med din berättelse och göra dina texter tydliga på ett enkelt sätt.

Genomförande

Under det centrala innehållet hittar man olika sorters inriktningar för arbetsområde kring genrer. Jag utgår i denna beskrivning från genren sagor och berättar hur jag har arbetat med sagor i undervisningen med åk 1-3. Vi har arbetat utifrån cirkelmodellen med detta tema.

När vi börjar ett arbetsområde är eleverna vana med att vi först går igenom den pedagogiska planeringen. Detta gör vi i alla ämnen/temaområden så de är väl förtrogna med att det som står under förväntade kunskaper är det som är deras mål. Vi tittar och jämför sedan det som står i kunskapskraven med vad eleverna förväntas kunna. De vet då varför de ska lära sig denna kunskap. Jag går också igenom hur vi ska jobba med detta område, vad undervisningen ska innehålla och vad som de kommer att bedömas utifrån i bedömningsmatrisen. När vi är klara med ett område fyller först eleverna i bedömningsmatrisen efter hur de själva tycker att de kan. När de har fyllt i hur de tycker är det min tur att markera hur jag tycker att de har de förväntade kunskaperna. Vi tittar sedan tillsammans och diskuterar hur vi bedömt och vad eleven kan göra i sitt vidare jobb för att höja sin kunskapsnivå.

Vid första tillfället gick vi igenom vad som är speciellt med en saga och vilka kunskaper som redan fanns i klassen. Vi listade detta på vår whiteboard. Eftersom vi har en Mimio kan vi göra den interaktiv och på detta sätt gick det att spara alla anteckningar från tavlan direkt i datorn. Detta för att kunna gå tillbaka och återkoppla och se progressionen.

Vid flertalet tillfällen läste jag högt för klassen olika folksagor för att eleverna skulle få veta hur en folksaga kan vara uppbyggd och för att ge dem en förståelse. Efter att jag läst en folksaga gick vi djupare in i den. Vi första tillfället "tänkte jag högt" för att ge en stödstruktur hur eleverna kunde tänka. Efter de kommande böckerna gjorde vi detta moment tillsammans i klassen och listade för varje gång det vi kunde hitta som var typiskt för en saga. Eftersom alla inte kunde läsa fortsatte jag att läsa sagorna högt. De fick därefter jobba parvis med att hitta strukturer, och sedan samlade vi ihop det på vår gemensamma lista. Några

typiska saker som vi hittade var t.ex. "Det var en gång", "De levde lyckliga i alla sina dagar" och tre- och sjutalen.

När vår lista om folksagor var klar börjar vi läsa konstsagor och tittade på hur de kunde vara uppbyggda på samma sätt som vi gjort med folksagorna. När detta moment var klart jämförde vi våra listor. Vad var lika? Vad var skillnad?

Vi arbetade sedan vidare med sagorna genom att gå in på hur man skriver en saga. Första gången gjorde vi en gemensam saga på tavlan och sedan fick eleverna berätta muntligt en egen påhittad saga eller en folksaga för en kompis. Vi tittade på hur sagorna började, vad som hände (innehåll) och hur de slutade, för att lära oss hur en berättande text ska vara uppbyggd. Den gemensamma texten fick eleverna utskriven för att ha som mall när de skulle skriva sina sagor.

Efter detta så delades klassen in i fem grupper. Dessa grupper var åldersblandade där det fanns minst en elev som hade kommit lite längre i sin läs- och skrivutveckling. För att det skulle gå lite lättare att komma igång och enas vad man skulle skriva om fick varje grupp dra person-, plats- och problemkort. (Det är färdiga kort som vi har i klassen för att använda i undervisningen.) De fick dra tre personkort, ett platskort och ett problemkort. Utifrån detta skulle de skriva sin saga. Grupperna fick välja om de ville ha folksagans eller konstsagans uppbyggnad.

Under flera lektioner jobbade grupperna med sina sagor. I språkutvecklingssynpunkt och för redigeringens skull skrev eleverna sina texter på datorn. Detta finns ju också med i det centrala innehållet i Lgr 11. I redigeringssynpunkt underlättar det sedan när de ska börja med nästa steg, textbearbetning. När de var klara med sina utkast gick vi igenom hur man bearbetar texten. Jag hade då skrivit en kort torftig saga om en katt som jag visade på tavlan. Jag frågade om detta var en saga och fick olika svar. Några tyckte att det var en saga medan andra var mer tveksamma. Vi pratade om vad vi kunde göra för att alla skulle tycka att det

var en saga. Förslagen som kom då var att vi skulle ändra på texten och skriva mer. Vi hjälptes tillsammans åt att redigera texten direkt på tavlan genom att använda vår Mimio.

Sedan var det dags för grupperna att sätta sig igen med sina egna sagor för att titta igenom hur de skulle kunna bearbeta sina texter på samma sätt som vi gjort med min saga. De bearbetade sedan sina texter så att de blev färdiga sagor.

Därefter så delade de upp sagan i tre delar, för att de skulle få en del var att illustrera. Detta jobb gjordes på bildlektionerna. Innan de gjorde detta jobb på bilden, hade de jobbat med olika tekniker utifrån illustrationerna ur Tomtar och troll för att få en modell för hur de skulle kunna göra dessa illustrationer. De jobbade även med sagotemat på musiken.

När illustrationerna var färdiga scannade vi in dem för att kunna jobba vidare med sagan i Photo Story. Gruppen gjorde en bild med sagans titel och en med eftertext där det stod vilka som skrivit sagan. Man kan skriva text direkt på sina bilder i Photo Story men det valde vi att inte göra denna gång, utan istället lade vi till berättarröst. Eleverna läste sin del av sagan som de hade illustrerat. I programmet finns en funktion att göra egen musik, vilket vi gjorde för att få spännande musik till start och slutbild. Vi sparade sedan allt som en filmfil och på detta sätt kan även föräldrarna ta del av vårt jobb på vår wikisida. Föräldrarna har också kunnat följa arbetet på klassens blogg där eleverna ansvarar för bild och text varje vecka. Som avslutning har alla skrivit sin egen saga som de har illustrerat.

För de elever som ville fördjupa sig ytterligare i sagornas värld så har vi introducerat Storybird. Där har de antingen skrivit sagor på egen hand eller parvis. Storybird är ett program på webben där man utgår från ett tema med hjälp av färdiga illustrationer. När man har skrivit klart sin berättelse kan man antingen välja att publicera den eller behålla den för sig själv. Vi kommer att jobba vidare med detta efter jul och då knyta de färdiga berättelserna på Storybird till vår wikisida.

Utvärdering

För att vara första gången jag arbetar med texter fullt ut på detta sätt tycker jag att det gick mycket bra. Det som var mest nytt var att jobba med modelltexter och scaffolding i så stor utsträckning som vi gjorde. Väldigt intressant och lärorikt att se att det även med de yngre eleverna blir en sådan enorm respons och lust. Det var lätt att få dem med i tanke och resonemang.

Jag har fått med mig nya redskap att använda i min fortsatta undervisning, som att använda modelltexter, cirkelmodellen och framför allt att det går att använda många typer av genrer även med de yngre eleverna när man jobbar på detta sätt. Detta har jag ju inte gjort i detta arbete, men parallellt med detta så har jag provat att använda arbetssättet i andra sammanhang.

Låt språket bära (2010) har gett uppslag till flera temaområden som vi jobbat med eller kommer att jobba med. Just nu håller vi på att arbeta utifrån den historiskt återgivande genre med ett jobb som heter "Att vara barn för 100 år sedan" där vi följer bokens upplägg med att de utgår från filmen om Madicken. (Johansson & Sandell Ring, 2010, ss. 105-119).

Om man tittar på vad eleverna lärde sig kan man se att de flesta ligger på nivå 2 och 3 i allt på bedömningsmatrisen. Detta fast de går i åk 1 och 2. Det som jag ser att de flesta behöver jobba vidare med för att höja sin kunskapsnivå är att kunna bearbeta sina texter samt att eleverna ska kunna skriva berättande texter som har tydlig inledning, handling och avslutning. De lärde sig också att förförståelsen är viktig och att det var ett arbetssätt som de gärna jobbar vidare med.

Ett kunskapskrav som vi inte hade med i denna gång var att "i texterna kan eleven använda stor bokstav, punkt och frågetecken samt stava ord som eleven själv ofta använder och som är vanligt förekommande i elevnära texter" (Lgr 11, 2011, s 227). Det var ett medvetet val då jag valde att lägga fokus på textens uppbyggnad. Annars är det många elever som behöver träna vidare på att stava.

Jag kommer att jobba vidare med cirkelmodellen i mycket av mitt kommande arbete med klassen. Eftersom jag har sett vilket utmärkt sätt det är för att utveckla förmågan för både läsning, skrivning och ämnesspecifika texter. Den enda nackdel som jag hittills stött på är att det tar väldigt mycket tid. Dock tror jag att man har igen det med tanke på den kunskap de får.

Litteraturförteckning

Garne, B. (2010). *Elever skriver: om skrivande, skrivundervisning och elevers texter*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson, B., & Sandell Ring, A. (2010). *Låt språket bära: genrepedagogik i praktiken*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.

Kommentarmaterial till kursplanen i svenska. (2011). Hämtat från Skolverket:

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2567

Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011. (2011). Hämtat från Skolverket:

http://www.skolverket.se/2.3894/publicerat/2.5006?_xurl=http%3A%2F%2Fwww4.skolverket.se%3A8080%2Fwtpub%2Fws%2Fskolbok%2Fwpubext%2Ftrycksak%2FRecord%3Fk%3D2575

Westlund, B. (2009). *Att undervisa i läsförståelse: lässtrategier och studieteknik*. Stockholm: Natur & kultur.